

ulterius, quia effectus formalis non differt a forma sicut una essentia ab alia, sed sicut actus essentiae ab essentia; effectus autem causae efficientis differt a sua causa sicut essentia (x) ab essentia. Et rursus, quia effectus formalis non habet existere a forma, immo est ipsum esse formae, et ipsum ejus *existere*; secus est de effectui causae efficientis, quia causa efficiens dat existentiam suo effectui. Iterum: effectus formalis est ratio productionis suae formae, quia in hoc vel ex hoc forma dicitur produci, quia existit et est; vel potius dat *esse* et *existere* simpliciter vel secundum quid suo formabili; secus est de effectui causae efficientis. Et multae aliae dissimilitudines dari possunt in proposito.

Ad confirmationem, negatur consequentia ibi facta. — Et ad ejus probationem, dicitur primo, quod, licet dimensio (y) consequatur vel comitetur partes, non tamen oportet quod ad multiplicationem partium quarumcumque indifferenter multiplicentur dimensiones (z), sed solum ad multiplicationem partium primi et per se partibilis, quod est quantitas dimensiva positionem habens, non autem multiplicationem partium eorum quae sunt per accidens vel secundario partibilia, cujusmodi sunt substantiae, et octo genera accidentium. Et ideo, cum non sint simul aut in eodem supposito multa partibilia primo et per se, quamvis sint simul multa partibilia, unum per se, et aliud vel alia per accidens aut secundario, ideo non sequitur quod plures dimensiones sint simul per naturam. — Dicitur secundo, quod, si ad multiplicationem partium sequatur pluralitas dimensionum, tunc arguens incidit in id quod vitare intendit; nec ullo modo potest evadere inconveniens quod contra alios deducit. Nam, posito quod quantitas non haberet partes alias a partibus substantiae vel alterius quanti, non tamen potest negare quin partes substantiae sint aliae a partibus qualitatibus, nec quin partes unius qualitatibus sint distinctae a partibus alterius qualitatibus in eodem subjecto, ut partes albedinis a partibus dulcedinis in lacte; quia sicut totum differt a toto, ita partes a partibus. Si ergo ad multiplicationem partium sequitur multiplicatio dimensionum, ergo in quolibet corpore sensibili erunt distinctae et plures dimensiones, cum substantia habeat suas partes, et qualitas suas partes distinctas a partibus substantiae. — Dicitur tertio, quod manifeste falsum est quantitatem non habere partes alias a partibus substantiae: quia, hoc posito, sequitur quod quantitas est accidens omnino indivisibile; quod est contra sensum, imaginationem et intellectum, et contra definitionem quanti et quantitatis datam, 5. *Metaphysicae* (I. c. 18), dicentem quod *quantum est divisibile in ea quae insunt*, etc.

— Dicitur quarto, quod non semper oportet multiplicato effectui formali multiplicari formam vel rationem illius effectus, nisi quando effectus multiplicati distinguuntur supposito et subjecto, et nullum inter se ordinem habent, sed aequo primo et immediate se habent ad formam, quae est principium talium effectuum. Ubi autem tales effectus non differunt supposito nec subjecto, et quodam ordine profluunt a forma, non oportet effectibus multiplicatis multiplicari formam. Sic autem est in proposito: nam per eandem quantitatem dimensionalem habet esse extensum substantia, quae quantitati subijcitur primo, et alia accidentia consequentia quantitatem secundo; inter quae etiam est certus ordo; et omnia talia sunt in eodem supposito. Et hoc in alio proposito simile est: nam per eandem animam dicuntur animate omnes partes integrantes rei animatae.

IV. Ad alia argumenta Aureoli. — Ad argumenta quae secundo loco contra eandem conclusionem inducunt, patet responsio per dicta ad argumenta Scoti. Concludunt enim verum uno modo, non autem alio modo. Plus enim repugnat separari qualitatem quam quantitatem, si utrumque retineat suam individuationem, ut prius expositum fuit; et rursus inherentia magis naturaliter consequitur accidentia absoluta quam relativa, ut dictum est.

§ 2. — AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra secundam conclusionem, dicitur quod responsio ibi data, bona est: quia illam ponit sanctus Thomas, presenti distinctione, q. 1, art. 2, q. 2, in solutione secundi, dicens: « Propria virtute nihil agit ultra suam speciem; sed virtute alterius, cujus est instrumentum, potest agere ultra suam speciem, sicut serra agit ad formam scamni. » — Hoc ille. — Eandem responsionem ponit, 3. p., q. 77, art. 3, in solutione tertii, ut recitatum fuit in probatione conclusionis. — Tunc ad improbationem hujus responsionis, dicitur primo, quod major est falsa. Quia accidens, dum est in substantia subjective, non est instrumentum eo modo quo dicit arguens; scilicet quod substantia sit una causa superior effectiva, et accidens sit alia causa effectiva inferior; nam ignis et ejus calor non sunt illo modo duae causae efficientes, sed potius una, proprie loquendo; nam ipsa substantia est quod efficit, calor autem quo efficit et agit, et non est proprie efficiens, nec agens. Dicitur secundo, quod, posito, sed non concessio, quod substantia et suum accidens essent duae causae efficientes taliter ordinate ut dicit arguens, adhuc non bene probat quod ambae non possint concurrere ad producendum immediate eandem substantiam, nec quod eadem substantia bis

(x) essentia. — esse Pr.

(y) dimensio. — divisio Pr.

(z) dimensiones. — divisiones Pr.

producat. Hoc patet : quia nullus catholicus, sed solus haereticus manicheus potest negare quoniam Deus et aliqua causa efficiens secunda, puta ignis, concurrant ad producendum eandem substantiam, puta ignem; et utraque causa est effectiva, et immediate producit per suam actionem eundem effectum. Nec oportet quod idem effectus his producat. Et idem est cum sol et arbor producant arborem, vel sol et asinus asinum; et sic de ceteris.

Dicitur tertio, quod probatio adducta ad hoc, non valet. Quia fundatur in isto falso principio, et falsa consequentia: scilicet A prius naturaliter agit quam agat B; ergo in aliquo instanti nature priori agit A, in quo instanti non agit B. Hujus enim oppositum est verum: non enim causa superior dicitur prius agere naturaliter quam agat causa inferior, ideo quia agant in diversis instantibus nature; sed solum propter hoc, quia actio prime non dependet ab actione secunde, sed potius e contra. Et de hoc multa dicta sunt in *Primo* (71), etc.

Ad secundum dicitur quod, cum beatus Thomas, et alii doctores cum sequentes, dicunt quod subjectum est causa effectiva proprie passionis, et quod potentia anime fluit ab anima, vel quod accidens causatur a principiis substantie, et similia, non intelligunt nec intendunt dicere, quod talis substantia subjecta sit immediatum principium actionis qua producit propria passio, vel tale accidens; nec quod, proprie loquendo, principale effectivum passionis sit eius subjectum; sed potius generans vel creans subjectum, generat vel creat ejus passionem, licet secundum quendam ordinem prioris et posterioris; subjectum autem, puta anima, dicitur esse effectivum proprie passionis satis improprie, ex hoc scilicet quia propria passio non producit nisi mediante subjecto. Et hunc intellectum inquit sanctus Thomas, 1^a p., q. 77, art. 6, ubi arguit sic, tertio loco: « Emanatio quendam motum dicit. Sed nihil movetur a seipso, nisi forte ratione partis; sicut animal dicitur moveri a seipso, quia una pars ejus est movens, et alia mota, neque etiam anima movetur, ut dicitur, 1. *de Anima* (1. c. 66). Ergo anima non causatur a se suas potentias. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod emanatio propriorum accidentium a subjecto, non est per aliquam transmutationem, sed per naturalem consequentiam; sicut ex uno naturaliter aliud resultat, ut ex luce calor. » — Hec ille. — Item, ibidem, in solutione secundi, sic dicit: « Subjectum est causa propria accidentis, et finalis, et quodammodo activa, et etiam ut materialis, etc. » ubi patet quod non intendit quod sit principaliter activa, sed quodammodo, cum dicit *quodammodo activa*. Item, art. 7, sic dicit: « In hiis quae secundum natu-

ralem ordinem procedunt ab uno, sicut primum est causa omnium, ita quod est primo propinquius, est quodammodo causa eorum quae sunt magis remota, etc. » Item; ibidem, in solutione primi, sic dicit: « Sicut potentia anime ab essentia fluit, non per transmutationem, sed per naturalem quandam resultationem, et est simul cum anima; ita etiam est de una potentia respectu alterius. » — Hec ille.

Ex quo patet quidem activitatem poni in essentia anime respectu potentiarum, et in una potentia respectu alterius. — Quod autem intendat proprium et principale effectivum passionis proprie esse id quod generat subjectum, apparet; nam 1^a 2^a, q. 23, art. 4, sic dicit: « Omne movens, trahendo ad se patiens, tria facit in ipso. Primo quidem, dat ei inclinationem vel aptitudinem ut in ipsum tendat; sicut cum corpus leve, quod est sursum, dat levitatem corpori generate, per quam habet inclinationem et aptitudinem ad hoc quod sit sursum. Secundo, si corpus generatum est extra proprium locum, dat ei moveri ad locum. Tertio, dat ei quiescere in loco, cum pervenerit; quia ex eadem causa aliquid quiescit in loco, per quam movebatur ad locum, etc. »

Hec ille. — Ex quo patet quod ab eodem generatur et effectivè producit ignis et sua propria passio, quae est levitas, et ejus motus et quies naturalis. Similia dicit ubicunque loquitur de motu naturali gravium et levium, ut patet in *Scripto super 8. Physicarum* (lect. 8), illo capitulo quod sic incipit: *Sed accidit et hoc ab aliquo* (71), etc. Item, 2. *Sentent.*, dist. 14, q. 1, art. 3; et dist. 26, q. 1, art. 2 (ad 2^{am}). Item, *de Veritate*, q. 24, art. 1; et, *de Potentia Dei*, q. 3, art. 11, in solutione quinti, ubi sic dicit: « Instrumentum intelligitur moveri a principali agente, quandiu retinet virtutem a principali agente impressam. Unde sagitta tandem movetur a propiciente, quandiu manet vis impulsus propicientis. Sicut etiam generatum tandem movetur a generante, in gravibus et levibus, quandiu retinet formam sibi traditam a generante, etc. » Et hinc est quod communiter sanctus Thomas dicit, quod propria passio, seu accidens proprium, causatur a principis subjecti, quasi idem sit causa productiva utriusque. De hoc, 1. *Sentent.*, dist. 17, q. 1, art. 2, in solutione secundi, sic dicit: « Subjectum diversimode se habet ad diversa accidentia. Quaedam enim sunt accidentia naturalia, quae causantur ex principis subjecti. Et hoc dupliciter: quia aut causantur a principis speciei, et sic sunt proprie passionis, quae consequuntur totam speciem; vel ex principis individui, et sic sunt accidentia communia, consequentia principia naturalia individui. Sunt etiam quaedam accidentia per violentiam inducta, sicut calor in aquam, et ista accidentia sunt repugnantia principis subjecti. Quaedam autem sunt, quae cau-

(71) Cfr. praesertim 1. *Sentent.*, dist. 38, q. 1, art. 1, C. 2, 1, ad 2^{am}.

Sed accidit et hoc ab aliquo. — et hoc alio modo Pr.

santur ab extrinseco, non repugnantia principiis subjecti, sed magis perficientia ipsum, sicut lumen in aere. Tamen sciendum est quod omnibus accidentibus, communiter loquendo, subjectum est causa quodammodo, inquantum scilicet accidentia in esse subjecti substantificantur; non tamen ita quod ex principiis subjecti omnia accidentia educantur. » — Hæc ille. — Similia dicit, 2. *Sentent.*, dist. 26, q. 1, art. 2, in solutione secundi; et in multis aliis locis.

De hac materia diffuse habetur in secundo *Quodlibeto* Godofridi, q. 4, qua querit: Utrum aliqua substantia creata, sit immediatum principium activum alicujus operationis. Unde Bernardus, impugnando Godofridum, ibidem, sic dicit: « Si loquamur, inquit, de accidente quod consequitur immediate substantiam, sicut propria passio, sic verum est quod eadem actione qua producitur tale subjectum, producitur tale accidens: non enim alia actione producitur triangulus, et æqualitas trium angulorum duobus rectis. Et hoc est, quia subjectum non potest habere actionem, nisi secundum quod intelligitur ut est ens actu; sed, secundum quod est actu, immediate consequuntur ipsum talia accidentia; ergo per actionem subjecti talia accidentia propria produci non possunt. Item: talia accidentia immediate consequuntur essentiam rei; hoc autem non esset, si causarentur (z) mediante aliqua actione rei; cum actio rei create sit alia ab ea; subjectum autem non potest esse principium activum respectu proprii accidentis. Sed de accidente separabili, quod non consequitur immediate essentiam subjecti, non est universaliter verum; immo oportet ponere quod subjectum sit principium activum multorum accidentium, sicut patet de aqua calefacta, quæ reducit seipsam ad frigiditatem, quia sibi dimissa redit ad frigiditatem, nullo alio agente extrinseco, etc. » Et, post multa, subdit: « Inquirendum est quomodo subjectum potest esse activum respectu accidentis. Et dicendum est quod de proprio verum est quod non est activum. Sed, de communi accidente loquendo, distinguendum est. Quia duplex est accidens: unum, quod habet esse permanens in subjecto; aliud, quod habet esse quasi in fieri, sicut operatio. Primo modo non potest subjectum esse causa activa per se, nisi in virtute alterius, vel intrinseci, vel extrinseci: sicut calor exterior potest esse causa nigredinis in subjecto; vel etiam interior, ita quod nigredo causabitur a subjecto nigro per calorem interiorem, qui (5) certum est quod non agit nisi in virtute subjecti; unde non potest dici quod subjectum nullo modo sit causa nigredinis, cum causatur a calore intrinseco, vel cum rubedo causatur ab aliquo accidente intrinseco.

Sed quæres de primo accidente, puta de calore, utrum subjectum sit per se causa activa ejus. Et dicendum quod oportet ire ad tale accidens, quod sit in subjecto per virtutem activam alterius, sicut calor naturalis per virtutem generantis: ita quod primum accidens absolutum, et permanens semper habet subjectum per virtutem activam alterius, et non per suam. Sed, mediante illo accidente, subjectum potest esse causā alterius: nam Philosophus, in *de Sensu et Sensato*, ponit quod humidum intrinsecum est causa saporis, et calidum intrinsecum causa odoris; et sic unum accidens intrinsecum, est causa alterius; quod non est nisi in virtute subjecti, cum accidens non agat, sed sit ratio agendi. Si autem loquamur de accidente quod habet esse in fieri in subjecto, ut est operatio, sic dicendum quod subjectum potest esse causa activa, vel magis elicitiva talis accidentis, mediante accidente proprio; sicut est potentia elicitiva, a qua immediate elicitur operatio. Sicut enim cuilibet rei attribuitur propria forma, ita propria operatio; sed quodam ordine, quia forma prius, et operatio ex consequenti; et ideo, cum forma est totaliter ab alio, non potest dici quod aliquid habeat formam a se effective; sed operatio est a principio intrinseco, quod est forma; et ideo oportet quod operatio sit elicitiva vel effective ab operante, licet aliquando operatio transeat extra, et aliquando maneat in substantia operantis. » — Hæc Bernardus de Gannato. — Similia dicit, in quarto *Quodlibeto*, q. 2. Quæ omnia videntur bene dicta; hoc solo excepto, quod dicit aquam calefactam reducere seipsam effective ad frigiditatem. Hoc enim falsum est, et contradicit dictis ejusdem, quibus dicit quod nulla substantia efficit aliquid suum accidens permanens, nisi mediante aliquo alio; non autem apparet quale accidens absolutum effectivum mediet inter aquam et ejus frigiditatem; sola enim quantitas mediat, quæ nullo modo est ratio agendi; et ideo dicendum quod sicut gravitas aquæ, et ejus motus naturalis, et quies, sunt a generante, ita et frigiditas ejus. Hoc sufficiat ad concordandum dicta sancti Thomæ in proposito.

Dicitur secundo, quod illa maxima quam assumit arguens, scilicet quod *omnis potentia mere passiva, est indifferenter ad oppositu vel contradictoria*, falsa est, et habet multas instantias. Prima est de materia cœli, quæ se habet pure passive ad formam quam habet, et tamen non est in potentia ad aliam formam, nec ad privationem illius formæ quam habet. Secunda est, quia materia prima est in potentia mere passiva ad formam, nec tamen potest esse sine forma. Tertia est, quia quantitas pure passive se habet ad figuram, nec tamen potest esse sine figura. Et multe aliæ instantiæ dari possunt.

Dicitur tertio quod Aristoteles non intendit illam maximam, sed solum ejus conversam, scilicet quod *omnis potentia contradictionis est passiva*, non

(z) causarentur — causaretur Pr.

(5) qui. — qua Pr.

tamen quod sit mere passiva; sicut patet de voluntate respectu oppositarum electionum, quarum utramque partialiter efficit. Et multa alia dicenda essent ad intellectum illarum maximarum, quæ non sunt ad propositum.

Ad tertium patet responsio per prædicta. Quia primum accidens inherens immediate substantiæ creatæ, non causatur proprie effective a tali substantia, sed ab aliquo exteriori: scilicet vel a Deo, qui non agit mediante aliquo accidente; vel ab aliqua substantia creata corporali, vel spirituali; et quælibet illarum agit mediante aliquo accidente, quod est immediatum et proximum principium actionis qua producit subjectum et ejus propria passio. Et ita non concludit quod aliqua substantia creata, sit immediatum principium alicujus actionis; sed solus Deus est hujusmodi, quia ejus solius actio est substantia.

Ad confirmationem, patet per prædicta: quia conceditur quod effectus qualis et quantus potest produci a substantia non quali nec quanta, sed sine quocumque accidente existente. Illa tamen substantia est increata; sicut patuit in prima productione accidentium et totius mundi. Sed, loquendo de substantia creata, hoc est impossibile: quia quælibet talis habet qualitatem, quæ est sibi principium agendi; licet substantiæ separate sint sine quantitate molis.

Ad aliud quod allegatur de 4. *Meteorologicorum*, dicitur quod non aliud concludit nisi quod substantia perfecta potest esse principium actionis primum; non autem quod possit esse proximum, nec quod alicujus creature potentia operativa sit ejus essentia. Cujus rationem assignat sanctus Thomas in multis locis, potissime de *Spiritualibus creaturis*, quæst. ult., ubi sic dicit: « Impossibile est quod alicujus substantiæ creatæ sua essentia sit sua operativa potentia. Manifestum est enim quod diversi actus, diversorum sunt; semper vero actus proportionatur ei cujus est actus. Sicut autem ipsum esse est actualitas quedam essentiæ, ita *operari* est actualitas operative potentiæ seu virtutis. Secundum enim hoc, utraque earum est in actu: essentia quidem secundum *esse*; potentia vero secundum *operari*. Unde, cum in nulla creatura sumum *operari* sit suum *esse*, sed hoc sit proprium solius Dei, sequitur quod nullius creature operativa potentia sit ejus essentia; sed solius Dei proprium est ut sua essentia sit sua potentia. » — Hæc ille. — Item, in quæstionibus de *Anima*, q. 12, dicit sic: « Unumquodque agit secundum quod est actu, illud scilicet quod agit; ignis enim calefacit non in quantum est lucidus, sed in quantum est actu calidus. Et exinde est quod omne agens agit sibi simile. Unde oportet quod ex eo quod agitur, consideretur principium a quo agitur: oportet enim utrumque esse conforme; unde, 2. *Physicorum* (l. c. 70), dicitur quod forma

et generans sunt idem specie. Et ideo quando illud quod agitur, non pertinet ad esse substantiale rei, impossibile est quod principium quo agitur, sit aliquid de essentia rei. Et hoc manifeste apparet in agentibus naturalibus. Quia enim agens naturale in generatione agit transmutando materiam ad formam (quod quidem fit secundum quod materia primo disponitur ad formam, et tandem consequitur formam, secundum quod generatio est terminus alterationis), necesse est quod etiam ex parte agentis, illud quo immediate agit, sit forma accidentalis, vel correspondens dispositioni materiæ; sed oportet ut forma accidentalis agat in virtute formæ substantialis, quasi instrumentum ejus, alias non induceret agendo formam substantialem. Et, propter hoc, in elementis non apparent aliqua principia actionum, nisi qualitates activæ et passivæ; quæ tamen agunt in virtute formarum substantialium; et, propter hoc, earum actio non solum terminatur ad dispositiones accidentales, sed etiam ad formas substantiales; nam in artificialibus actio instrumenti terminatur ad formam intentam ab artifice. Si vero est aliquod agens, quod directe et immediate producat substantiam sua actione (sicut nos dicimus de Deo, qui creando producit rerum substantias; et sicut Avicenna dicit de intelligentia agente, a qua, secundum ipsum, effluunt formæ substantiales in istis inferioribus), hujusmodi agens agit per suam essentiam; et sic non erit in eo aliud potentia activa et ejus essentia. » — Hæc ille. — Et similia ponit, 1 p., q. 77, art. 1; et in multis aliis locis, ubi agit de differentia potentiarum animæ ab ejus essentia.

Ad quantum patet responsio per prædicta. Quia verum est quod illa forma est potentia operativa, et immediatum principium agendi, in qua genitum immediate assimilatur generanti, et productum producenti, et passum agenti. Et quia nullum productum, vel genitum, vel passum creatum, immediate assimilatur suo creato generanti, aut producenti, aut agenti, in forma substantiali, sed immediate assimilatur sibi quoad dispositiones accidentales, licet quandoque remote assimiletur ei quoad formam substantialem; ideo nec ex parte agentis creati proxima ratio agendi est forma substantialis, sed aliquod accidens; licet principium remotum agendi sit forma substantialis. Secus autem est de Deo Patre in generatione Verbi, qui non assimilatur sibi Verbum productum directe et immediate quoad aliquod accidens, nec quoad aliquem respectum, sed immediate et directe quoad divinam essentiam. Et ideo potentia generandi in Deo non dicitur principaliter et in recto accidens, nec relationem, sed divinam essentiam. Et hoc intelligit sanctus Thomas ubi ponit prædictam maximam: ut puta, 1 p., q. 41, art. 5; et de *Potentia Dei*, q. 2, art. 2; et multis aliis locis. Et hæc solutio confirmatur ex dictis ejus in de *Anima* ubi supra (art. 12). Statim enim post

verba superius allegata, sic subdit : « De potentia vero passiva, manifestum est quod potentia passiva quæ est ad actum substantialem, est in genere substantiæ; et quæ est ad actum accidentalem, est in genere accidentis per reductionem, sicut principium, et non sicut completa species : quia unumquodque genus dividitur per potentiam et actum; unde potentia homo est in genere substantiæ, et potentia album est in genere accidentis, scilicet qualitatibus. Manifestum est autem quod potentiæ animæ, sive sint activæ, sive passivæ, non dicuntur directe per respectum ad aliquid substantiale, sed ad aliquid accidentale. Esse enim sentiens vel intelligens actu, non est substantiale, sed accidentale, ad quod ordinatur intellectus et sensus; et similiter esse magnum vel parvum, ad quod ordinatur vis augmentativa. Generativa autem potentia et nutritiva ordinantur (x) quidem ad substantiam producendam vel conservandam, sed per transmutationem materiæ; unde talis actio, sicut et aliorum agentium naturalium, fit a substantia, mediante principio accidentali. Manifestum est ergo quod ipsa essentia animæ non est immediatum principium suarum operationum; sed operatur mediante principiis accidentalibus. Unde ejus potentiæ sunt proprietates ejus. » — Hæc ille. — Ex quibus apparet quomodo intelligit illam maximam quam arguens recitat, scilicet quod potentia generativa in unoquoque, etc. Hoc sufficiat ad argumenta Scoti contra secundam conclusionem primo loco inducta.

II. Ad alia argumenta Scoti. — Ad primum vero eorum quæ secundo loco inducit contra secundam conclusionem, dicitur quod accidens separatum potest immutare ad formam substantialem, in virtute substantiæ quam informavit, ut ejus instrumentum. Et cum queritur quid intelligitur per hoc quod dicitur *in virtute substantiæ agere*, etc.; — dicitur quod per hoc intelligitur aliquid absolutum, quod accidens separatum nunc existens prius accepit in substantia cui inhæsit. Hoc autem absolutum est duplex. Primum est natura propria accidentis; quæ, sicut fuit instrumentum substantiæ sibi subjectæ, et virtus substantiæ potens in plus ratione subjecti quam si non haberet tale subjectum, aut alterius speciei, ita et nunc. Secundum absolutum est *esse* proprium accidentis, quod recepit (6) in tali subjecto, quod adhuc habet idem *esse* omnino in numero, dum est separatum a tali subjecto. Unde quia habet omnia absoluta quæ habebat in subjecto, per consequens habet eandem virtutem quam prius, et potest in omnia quæ potuit prius.

Cum autem contra hoc dicit arguens, quia in accidente nihil est nobilius accidente; — hoc negatur.

(x) *ordinantur*. — *ordinatur* Pr.

(6) *recepit*. — *recepit* Pr.

Quia *esse* accidentis nobilius est accidente, sicut actus sua potentia. Item, accidens nobilius fuit et est, quia fuit instrumentum et virtus talis substantiæ, quam sit ex sola ratione proprii generis aut propriæ speciei; sicut calor naturalis hominis est nobilior quam calor asini, aut calor plantæ vel ignis, vel calor qui produceretur sine subjecto. Et sic idem accidens est nobilius seipso, et ignobilius, secundum diversas considerationes in re fundatas. Et sic patet quod cum dicimus quod calor ignis in virtute substantiæ potest producere substantiam et hujusmodi, non intelligimus quod virtus substantiæ vel formæ substantialis ignis recipiatur subjective in calore, sicut unum accidens in alio, sed quod ipsemet calor est virtus ignis, sicut quælibet activa qualitas consequens speciem subjecti dicitur ejus naturalis virtus, sicut dicit sanctus Thomas in multis locis. Potissime, *de Spiritualibus creaturis*, quæst. ultima, in solutione decimi argumenti, sic dicit : « Forma accidentalis, quæ est principium actionis, ipsamet est virtus substantiæ agentis. Non autem proceditur in infinitum, ut cujuslibet virtutis sit alia virtus. » — Hæc ille. — Item, 1. *Sentent.*, dist. 3, q. 4, art. 2, sic dicit : « Effectus proprius et immediatus oportet quod proportionetur suæ causæ. Unde oportet quod in omnibus illis in quibus principium operationis proximum est de genere substantiæ, quod operatio sua sit substantia. Et hoc solum in Deo est. Et ideo ipse solus est qui non agit per potentiam mediam differentem a substantia sua. In omnibus autem aliis operatio est accidens. Et ideo oportet quod proximum principium operationis sit accidens; sicut videmus in corporalibus, quia forma substantialis ignis nullam habet operationem, nisi mediantibus qualitatibus activis et passivis, quæ sunt quasi virtutes et potentiæ ipsius. » Ex quibus patet quod, cum virtus sit principium proximum operationis, ignis non habet aliquam virtutem activam aliam a qualitatibus activis et passivis. Et ideo, cum dicitur quod calor agit in virtute ignis, non est aliud dicere nisi quod calor est virtus ignis, ita ut locutio transitiva resolvatur in intransitivam. Et sic intelligi debet illud quod ibidem dicit, art. 3, in solutione secundi, ubi sic dicit : « Accidens ex seipso non habet virtutem producendi aliud accidens; sed a substantia, etc. »

Non tamen negandum est quin accidentia Eucharistiæ agant per virtutem eis superadditam, licet non ab igne. Et de hoc Petrus de Palude (dist. 12, q. 4), bene ad propositum, sic inquit : « Accidentia Eucharistiæ possunt generare formam substantialem. Cujus contrarium dicunt quidam, scilicet Durandus (dist. 12, q. 2). Quia nec in virtute propria; quia tunc agerent ultra propriam speciem. Nec virtute substantiæ cui insunt; quia sunt sine subjecto. Nec virtute substantiæ cui infuerunt : quia, secundum ordinem naturæ, nullum instru-

mentum potest agere in virtute principalis agentis, nisi sit actualiter sibi conjunctum, vel nisi recipiat ab eo formam immanentem, ut patet in decisione seminis; sed species sunt actu separate a substantia, nec recipiunt ab ea formam immanentem, per quam agant. Ergo, etc. — Sed ista ratio est contra eos, ut videtur. Quia, sicut nihil producit nobilius se, sic nihil corrumpitur nisi a fortiori et digniori se; quod enim corrumpit aliud, dominatur illi. Unde videtur extraneum dicere quod species possint substantiam corrumpere, et non substantiam generare. Et ideo dicendum quod ad generationem oportet dare generans univocum, quod est æque nobile, vel æquivocum principale, quod est nobilius effectu. Sed ad corruptionem, quæ potest esse per solam subtractionem influentie conservantis, quia conservans influit mediantibus dispositionibus accidentalibus, sufficit corrumpens dominari illis dispositionibus, quibus destructis, et subjectum corrumpitur. Et sic propria virtute species possunt corrumpere, et non generare. Cum enim non habéant plus quam ante conversionem, sicut tunc propria virtute non generabant, ita nec nunc. Sed quod postea dicunt, quod nec virtute alterius generant, falsum est. Et quod dicunt, quod nec virtute substantiæ cui insunt, verum est; quia sunt sine substantia. Et ultra, quod (x) nec virtute substantiæ cui infuerunt, posset concedi. Sed virtute Dei sustentantis: potest enim Deus accidentia sustentare in æquali vigore, in quanto cum substantia sustentabantur; unde, si tunc generabant in virtute substantiæ creatæ sustentantis (6), ita nunc generabunt virtute Dei sustentantis. Potest etiam dici quod virtute substantiæ conversæ, sicut semen decisum: quia, licet non habeant formam aliam sibi impressam, tamen totum id quod sunt et totam naturam habuerunt in subjecto et a subjecto, saltem sicut a causa materiali; et ideo quamdiu conservatur in eis tale esse quale in subjecto habebant, per consequens habent tale agere sicut prius habebant; et intantum dicuntur agere in virtute substantiæ conversæ, ex quo illud quod in ea habuerunt, idem numero eis servatur. Ex his ergo patet quod triplici virtute possunt generare. Primo, virtute Dei: quia, cum generare non sit magis actus substantiæ quam subsistere (cum omnis prima substantia subsistat secundum naturam, non autem generet), sicut illis accidentibus virtute Dei competit subsistere, pari ratione generare; cum Deus possit communicare supernaturaliter uni creaturæ, licet inferiori, illud quod convenit naturaliter superiori (sicut cælo generare animam, quod convenit animali), sic et generare substantiam, quod convenit substantiæ naturaliter, potest Deus communicare accidenti supernaturaliter. Secundo, vir-

tute substantiæ quæ fuit ibi, ut dictum est. Tertio, virtute cæli: sicut enim cum (x) mus generat murem, hoc facit immediate potentia muris, in virtute ipsius muris particularis agentis, et, cum hoc, in virtute cæli; quando autem mus per putrefactionem generatur, hoc est totaliter virtute cæli; sic quando cælum conservat vinum ante consecrationem, qualitas vini, in virtute ipsius et (6) cæli, generat ex gutta aquæ appositæ vinum; sed quando species sunt separate post consecrationem, tunc ipse, virtute cæli et conservantis in eodem vigore, generant idem quod prius; sicut si Deus separaret quantitatem ignis cum calore, comburendo aerem, generaret ignem, sicut prius, in virtute cæli, quia cælum non imprimit accidentibus mediante subjecto, sed e contra; unde non cessat influere et conservare accidens, corrupta substantia. » — Hæc Petrus, et bene.

Ad secundum patet ex prædictis. Conceditur enim quod virtus substantiæ conversæ recipitur in accidentibus quando causantur et fluunt a principiis ejus, loquendo intransitive, modo præposito: scilicet quia talia accidentia habent quod sint virtus et instrumentum substantiæ, ex hoc quod fluunt ab ea; non autem quod talis substantia causet in accidentibus aliquam virtutem realiter distinctam ab eis. Cum quo stat quod subjective recipiunt aliquam virtutem influxam a cælo, et aliquam a Deo. Cum autem dicit arguens, quod verus intellectus talium verborum non est alius nisi ille quem recitat, — falsum est: quia nulla habitudo, vel relatio, seu respectus, potest dici influentia, nec virtus activa, nec passiva, ut alias visum est (7).

Ad tertium negatur antecedens: quia, licet quod non est aliquid, nec in se, nec in suo effectu, non possit dici causa generati; tamen quod aliquid est in effectu relicto, potest dici causa, mediata saltem et remota. De hoc sanctus Thomas, *de Potentia Dei*, q. 3, art. 11, in solutione quinti, ut supra (8) allegatum est, sic dicit: « Instrumentum intelligitur moveri a principali agente, quamdiu retinet virtutem a principali agente impressam. Unde semper tamdiu movetur a projiciente, quamdiu manet impulsus projicientis. Sicut etiam generatum tamdiu movetur a generante, in gravibus et levibus, quamdiu retinet formam sibi traditam a generante. Unde et semen tamdiu intelligitur moveri ab anima generantis, quamdiu remanet virtus impressa ab anima, licet corporaliter sint divisa. Oportet autem movens et motum simul esse, quantum ad motus principium, non tamen quantum ad totum motum, ut apparet in projectis. » — Hæc ille. — Ibidem

(x) *quod*. — Om. Pr.

(6) *et*. — Om. Pr.

(7) Cfr. præsertim 4. *Sentent.*, dist. 4, q. 1, art. 3, § 1, 1. ad 2^{am}.

(8) Cfr. præsent. paragr. 1. ad 2^{am}.

(x) *quod*. — quia Pr.

(6) a verbis *potest enim* usque ad *sustentantis*, om. Pr.

etiam dicit, in solutione duodecimi: « Virtus celestis corporis in inferioribus corporibus relinquitur, inquantum ab eo transmutantur, sicut a primo alterante. Et, propter hoc, dicit Philosophus, in libro *de Animalibus*, quod omnia corpora sunt plena virtutibus animae, etc. » — Haec ille.

Ad quartum, negatur minor: quia accidens separatum a subjecto substantiali in Eucharistia, ad productionem substantiae agit, non solum in virtute propria, sed ut est virtus substantiae converse, et ut instrumentum coeli et Dei, ut praedictum est (ad primum).

Ad quintum patet responsio per ea quae dicta sunt ad tertium: quia quamdiu qualitates Eucharistiae retinent virtutem acceptam a substantia, tandiu moventur ab ea; et, praeter hoc, moventur a coelo et a Deo, motione virtuali et influxiva.

Ad sextum dicitur quod agens aequivocum instrumentale potest esse imperfectius suo effectui, non autem principale agens. Ideo solutio quam recitat, bona est, et secundum mentem sancti Thomae. Unde, prima distinctione hujus *Quarti*, q. 1, art. 4, q^a 1, in solutione tertii, sic dicit: « Agens non semper est nobilius patiente, simpliciter loquendo, sed inquantum est agens. Agit enim ferrum vel ignis in corpus humanum, quod est simpliciter nobilius; quo tamen ignis est nobilior, inquantum est actu calidus; et secundum hoc agit in corpus humanum. Et similiter non oportet quod res ille materiales, quae sunt in sacramentis, sint simpliciter anima nobiliores, sed secundum quid, inquantum sunt instrumenta divinae misericordiae operantis ad justificationem. Nec iterum oportet quod instrumentaliter agens sit simpliciter nobilius effectui: quia effectus non proportionatur instrumento, sed principali agenti, quod quandoque per vilia instrumenta nobiliores effectus inducit, sicut medicus inducit sanitatem per clysterium, etc. » — Haec ille.

— Item, ibidem, in solutione quarti, sic dicit: « Causa univoca vel non univoca, proprie loquendo et simpliciter sunt divisiones (x) illius causae cujus est similitudinem habere cum effectui. Hoc autem est principalis agentis, et non instrumenti, ut dicit Alexander, secundum quod narrat Commentator in 12. *Metaphysicæ* (c. 24). Et ideo, proprie loquendo, instrumentum neque est causa univoca, neque aequivoca. Posset tamen reduci ad utrumlibet, secundum quod principale agens, in cujus virtute agit, est causa univoca, vel aequivoca. » — Haec ille. — Et similia dicit, 3 p., q. 62, art. 1.

Cum vero dicit arguens, quod illa propositio est sibi per se nota, scilicet: *simpliciter imperfectius secundum speciem vel genus, non potest esse totale principium activum respectu perfectioris*, etc.; — dicitur quod nos non ponimus quod

accidens Eucharistiae, vel aliud agens creatum, sit totale agens alicujus effectus, si ly *totale* importet exclusionem alterius agentis, quod non sit pars, vel forma, vel aliquid talis agentis creati; quia cujuslibet effectus Deus est causa principalis. Si vero ly *totale* sumatur ex parte effectus, ut sit sensus, quod *quidquid est in tali effectui, est productum a tali causa, et non solum pars, sed totum*, tunc conceditur quod aliquid imperfectius secundum speciem, vel genus, potest esse causa totalis alicujus perfectioris; sed tamen non erit causa principalis, sed instrumentalis, agens enim in virtute alterius perfectioris, vel aequae perfecti (x) illi effectui. Nec ex ista positione destruitur aliqua demonstratio probans ordinem entium, aut quod primum sit perfectissimum; nec faveatur illi proterviae, quae poneret totum universum, et omne quod est in eo, esse factum a musca; nec sequuntur alia ibidem adducta; quia nos semper ponimus quod nihil imperfectius est causa principalis alicujus perfectioris se, sed hoc solum dicimus de instrumentali.

Et tunc, *ad primam hujus improbationem*, negatur minor. Non enim ponimus quod aliqua causa aequivoca totalis, vel principalis, sit imperfectior causa univoca alicujus effectus; sed solum hoc dicimus de causa instrumentali, quae, proprie loquendo, non debet dici aequivoca, nec univoca, ut praehabitu est.

Ad secundam probationem, patet per idem. Quia accidens quod ponimus posse immutare ad formam substantialem instrumentaliter, non est proprie causa aequivoca; et, dato quod posset dici aequivoca, non tamen principalis, nec totalis. Talem autem causam aequivocam non oportet esse perfectiorem causa univoca. Nec ad talem causam oportet reducere totum ordinem accidentalem causarum univocarum, sed solum ad causam aequivocam principalem, cujus causae ille inferiores univocae sint quasi instrumenta, et moventia mota; vel potius in causam analogam, sicut ostendit sanctus Thomas, 1 p., q. 43, art. 5, in solutione primi, ubi sic dicit: « Licet in praedicationibus oporteat aequivoca ad univocum reducere; tamen in actionibus agens non univocum ex necessitate praecedat agens univocum. Agens enim non univocum, est causa universalis totius speciei, sicut sol est causa generationis omnium hominum; agens vero univocum, non est causa agens universalis totius speciei (alioquin esset causa sui ipsius, cum sub specie contineatur), sed est causa particularis respectu hujus individui, quod in participatione speciei constituit; causa autem universalis prior est particulari. Hoc autem agens universale, licet non sit univocum, non tamen est aequivocum omnino, quia sic non faceret sibi simile; sed potest dici agens analogum, sicut in praedicatione

(x) divisiones. — dimensiones Pr.

(x) perfecti. — perfecte Pr.

nibus omnia univoca reducuntur ad unum primum non univocum, sed analogum, quod est ens. » — Hæc ille.

Ad tertiam, dicitur primo, quod minor argumenti est falsa simpliciter. Nam Deus nulli creature dat esse formaliter, sed effective solum; et tamen perfectiori modo dat esse asino, vel lapidi suum esse limitatum quod habet, quam si daret sibi illud idem esse non effective, sed formaliter; quia hoc secundum argueret imperfectionem in Deo, non autem primum. De hoc sanctus Thomas, 1 p., q. 51, art. 1, in solutione tertii, sic dicit: « Vivificare effective, simpliciter perfectionis est; unde et Deo convenit, secundum illud 1. Regum. 2 (v. 6): Dominus mortificat et vivificat. Sed vivificare formaliter, est substantiæ quæ est pars alicujus nature, et non habentis in se integram naturam speciei. Unde substantia spiritualis, quæ non est unita corpori, est perfectior quam ea quæ est corpori unita. » — Hæc ille. — Simile ponit, de Spiritualibus creaturis, q. 5, in solutione sexti argumenti. Conceditur tamen quod si divina essentia daret asino vel lapidi esse divinum, perfectius esse sibi daret quam modo det effective. Sed hoc non est ad propositum; quia tunc daret sibi aliud esse quam det modo. — Dicitur secundo, quod similitudo assumpta (2) non valet. Quia non est duplex modus dandi esse formaliter, sicut est duplex modus dandi esse effective esse, scilicet ut agens principale, et ut instrumentale. Et ideo, licet nullum accidens possit dare formaliter perfectius esse quam sit suum, potest tamen dare effective esse perfectius suo esse proprio, non quidem ut efficiens principale, sed ut instrumentale, in virtute alicujus perfectioris, ut dictum est. Quod autem additur de divina essentia, nihil valet: quia divina essentia non potest esse instrumentum alicujus perfectioris se, sicut accidens est instrumentum substantiæ; et ideo essentia divina non potest dare perfectius esse effective quam det formaliter; secus est de accidente. — Dicitur tertio, quod argumentum peccat per fallaciam figure dictionis; quia mutatur quid in quomodo, vel res in modum. Concludit enim, si aliquid concludat, quod accidens non potest dare esse perfectiori modo quam formaliter; cum tamen deberet concludere quod non posset dare esse perfectius effective quam illud quod dat formaliter. Et multos alios defectus habet illud argumentum.

Ad quartam probationem, dicitur primo, quod illud argumentum non procedit contra nos, si loquatur de causa efficiente principali; quia nos non ponimus quod talis causa sit imperfectior suo effectui, nec quod ejus effectus sit simpliciter perfectior ea. — Dicitur secundo, quod nec procedit, si arguat de causa instrumentali: quia omnis instrumentalis causa etiam est æque perfecta vel perfectior suo

effectui aliquo modo, scilicet vel actu, vel virtute, vel ut talis res est, vel ut instrumentum alterius est; sicut in simili dicit sanctus Thomas, 1^a 2^æ, q. 114, art. 3, in solutione tertii, dicens: « Gratia Spiritus Sancti, quam in presenti habemus, etsi non sit æqualis gloriæ in actu, est tamen æqualis in virtute, sicut et semen arboris, in quo est virtus ad totam arborem, etc. » — Hæc ille. — Item, 1 p., q. 118, art. 1, in solutione secundi, sic dicit: « Virtus generativa non generat solum in virtute propria, sed in virtute totius animæ, cujus est potentia. Et ideo virtus generativa plantæ generat plantam; virtus vero generativa animalis generat animal. Quanto enim anima fuerit perfectior, tanto virtus ejus generativa ordinatur ad perfectiorem effectum. » — Hæc ille. — Item, ibidem, in principali responsione: « Ex anima, inquit, generantis derivatur quedam virtus activa ad ipsum semen animalis, vel plantæ, sicut a principali agente derivatur quedam vis motiva ad instrumentum. Et sicut non refert dicere quod aliquid moveatur ab instrumento, vel a principali agente; ita non refert dicere quod anima generati causetur ab anima generantis, vel a vi quæ est ab ipsa derivata in semine. » — Hæc ille, cum multis aliis bene facientibus ad propositum. — Simile dicit, de Potentia Dei, q. 3, art. 11, per totum, potissime in solutione quarti, ubi dicit: « Anima sensibilis non actu est in semine secundum propriam speciem, sed sicut in virtute activa: sicut domus in actu est in mente artificis, ut in virtute activa; et sicut formæ corporales sunt in virtutibus celestibus. » — Hæc ille. — Ex quibus patet quod causa instrumentalis est æqualis aliquo modo effectui per illam aliquo modo inducto, et quodammodo continet illum in actu, et licet non secundum rationem propriæ speciei, tamen secundum actum virtutis. — Dicitur tertio, quod ratio Avicennæ solum arguit de causa quæ poneretur esse omnino imperfectior suo effectui, tam actu quam virtute; non autem nos sic ponimus; et ita nihil arguit contra nos. — Dicitur quarto, quod, si arguens nil aliud intendit concludere, nisi quod principale causans æquivocum, non est imperfectius, omnino frustra laboravit; quia hoc gratis sibi concessum fuisset. Si autem intendit concludere de agente instrumentali, etiam frustra laboravit: quia, ut dictum est, non concludit quod tale oporteat esse perfectius in actu formali; sufficit enim quod sit perfectius in virtuali actu. — Dicitur quinto, quod accidens separatim non ponimus esse totalem nec principalem causam effectivam generationis substantiæ, sed partialem et instrumentalem. Et simile est de corruptione substantiæ, et de inductione ultimi gradus alterationis disponentis ad corruptionem substantiæ. — Dicitur sexto, quod illud quod ultimo additur de gutta aque posita, etc., falsum est: quia calor ignis remanens, et conservatus a

(2) in majori. — Ad Pr.

Deo in priori existentia, sine priori substantia, posset destruere guttam aquae sibi debite approximata, in virtute pristinae substantiae, et in virtute coeli, et in virtute Dei, ut prius dictum fuit (ad primum).

§ 3. — AD ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

I. Ad argumenta Scoti. — Ad primum Scoti contra tertiam conclusionem, et ad omnia sequentia, dicitur primo, quod non est mens beati Thomae, quod, cum ex accidentibus Eucharistiae generatur aliqua substantia, puta vermis, quod forma substantialis rei noviter generatae ex illis, recipiatur subjective in solis dimensionibus interminatis, et non in aliqua materia; quia hoc esset multum inconveniens, ut bene concludit arguens per octo media. Sed intendit quod dimensiones interminate convertuntur divina virtute in materiam quantam, quae est subjectum formae substantialis noviter inductae, et est pars compositi noviter generati. Et quod haec fuerit mens sancti Thomae, patet. Nam, praesenti distinctione, q. 1, art. 2, q^{da} 4, in solutione secundi, sic dicit: « Hoc non est remotum, quin Deus posset mutare corpus in spiritum; et tamen, quantum ad aliquid, dimensiones interminate magis sunt propinquae materiae corporali quam corpus spiritui. » — Haec ille. — Item, in solutione tertii, sic dicit: « Sicut quando aer convertitur in ignem, non dicitur quod materia ignis fiat duo, scilicet materia ignis et forma ignis, sed unum tantum quod fit, scilicet ignis; ita etiam dimensiones illae non dicuntur duo fieri, sed unum tantum, scilicet materia sic dimensionata. Et hoc fit divina virtute. » — Haec ille. — Item, in solutione quarti, sic dicit: « Secundum quamlibet positionem, oportet ponere aliquid in hac generatione esse miraculosum, et aliquid naturale. Reditus enim substantiae, vel creatio materiae, vel conversio dimensionum in materiam, est miraculum. Sed quod materia jam existens recipiat talem formam, cujus dispositiones praecesserunt in dimensionibus, hoc est naturale. » — Haec ille. — Et simile dicit in principali responsione, ut recitatum est in probatione tertiae conclusionis. Item, 3 p., q. 77, art. 5, in solutione tertii, sic dicit: « Quantitas dimensiva panis et vini retinet naturam propriam, et accipit miraculose vim et proprietatem substantiae; et ideo potest transire in utrumque, scilicet in substantiam et dimensionem. » — Haec ille. — Ex quibus omnibus patet quod mens ejus fuit quod dimensiones subsistentes in Eucharistia convertantur divina virtute in materiam quantam, ut praedictum fuit. Et ideo ad argumenta facta contra oppositum, non oportet respondere.

Dicitur secundo, quod argumenta facta contra secundam partem divisionis ibi positae, scilicet con-

tra adventum novae materiae, non valent. Cum enim querit arguens, quando advenit illa materia, — dicitur quod in instanti generationis novae substantiae. Nec valent improbationes hujus partis. Non quidem prima: quia non ponimus quod adveniat materia sine quantitate, sed potius quod venit per conversionem nova materia sub nova quantitate; divino miraculo. Item, nec valet secunda improbatio: quia, licet non interveniat corruptio alicujus substantiae concomitans generationem substantialem, intervenit tamen corruptio vel desinitio quantitatis subsistentis ad modum substantiae, et vicem gerentis substantiae panis quoad omnem actionem et passionem, ut dictum fuit in probatione conclusionis.

De praedictis Petrus de Palude (dist. 12, q. 4) sic dicit: « Ex accidentibus potest aliquid generari et nutriri; licet quidam dicant quod sola divina virtute potest ex eis aliquid generari. Et, sine dubio, non sic potest poni quod natura ex eis generet, sicut quod natura per ea generet. In his enim in quibus natura inferior et particularis deficit, natura superior et universalis subvenit, ne sit in natura monstrum. Unde quia esse corruptionem sine generatione, nisi (x) in nutritione, est monstrum in natura majus quam esse vacuum, cum ad illud sequatur vel materiam esse sine forma, vel ipsam annihilari et corrumpi; ideo, postquam species corrumpunt illud in quod agebant (puta species vini in (6) modicam quantitatem aquae), natura superior, vel ipsae species, in virtute naturae superioris create, inducunt formam vini in materiam; sicut grave movetur sursum, ne sit vacuum. Sed ubi natura creata non potest, oportet ad Deum recurrere. Sic autem est in productione materiae. Unde, cum ex his speciebus aliquid generatur, materia quae est in genito, aut est per creationem, et sic est a solo Deo; aut est per conversionem specierum in materiam, et nec hoc potest natura; sed, si Deus (7) potest annihilatum idem numero reparare, cum minus sit converti quam annihilari, potest multo magis materiam (8) conversam eandem numero facere redire. Nec oportet propter hoc corpus Christi converti in panem: quia materia non fuit ipsi addita, sicut fit in nutritione; immo; etiam in nutritione, Deus posset materiam extrahere, quae fuit unita, et aquam de vino lymphato. — Vel posset dici quod in omnibus generatis ex speciebus erit forma substantialis cum accidentibus sine materia prima; quamvis melius videatur quod sit status in miraculis; nec, ultra hoc sacramentum, sit aliquod miraculosum, sed redeatur ad statum naturae, Deo creante materiam, vel reparante, vel in eam accidentia convertente; quo-

(x) nisi. — non Pr.

(6) species vini in. — vinum Pr.

(7) si Deus. — Deus, qui, si Pr.

(8) materiam. — Om. Pr.

rum omnium creatio videtur rationabilior, quia ad eam nihil novum sequitur, quod Deus alias non fecerit, cum omnis materia sit a Deo per creationem. — Item, de nutritione illi idem dicunt quod de generatione. Quia vel Deus materiam creat, vel reparat, vel in eam accidentia convertit. Sed non oportet quod, virtute divina, materia fiat sub forma nutriti, sicut oportet quod fiat simpliciter: quia materiam de novo creari, vel conversam vel annihilatam reparari, excedit virtutes nature; et plus creatio quam reparatio. Sed quod materia facta fiat sub forma nutriti, naturale est; nec excedit naturam formae, quod informet omnem potentiam suae materiae conjunctam. Item, non est imaginandum quod prius fiat materia sub speciebus, quam sub forma nutriti: quia tunc desineret esse prius ibi (x) corpus Christi, manentibus speciebus; quod non dicitur; quia, si posset ibi esse manente materia, nulla necessitas esset materiam converti propter praesentiam corporis Christi; nec iterum materia posset esse sub accidentibus sine forma substantiali. Unde, cum sola (z) materia sit necessaria ad hoc quod ex speciebus fiat generatio et nutritio, ipsa sola redit, et non priusquam fiat sub forma nutriti vel geniti. — Quod autem Thomas hic dicit, non posse redire substantiam panis, nec in totum, nec in partem, — verum est per naturam, vel (y) per divinam potentiam (z), supposito quod non possit annihilatum idem numero reparare, ex quo principio hic procedit. Alibi vero probat contrarium. Et, secundum illud, dicendum est quod multo magis potest reparare conversum quam annihilatum. Et sicut productio characteris potest communicari creature, non autem productio gratiae, sic restauratio conversi, non autem reparatio annihilati: quia ex quo annihilatum est, factum est nihil; ex nihilo autem creatura non agit; sed quod est conversum, et non annihilatum, non est factum omnino nihil, sed est redactum in esse potentiale, potentia obedientiali, etsi non naturali; unde forte potest communicari. Et sic idem quod corrumpit species, virtute Dei reparat ex eis materiam, quae in eis in potentia obedientiali remansit. Nam, si dicatur quod illud esse potentiale, in quo materia remansit, est in corpore Christi, et non in speciebus, cum corpus Christi a corrumpente species non attingatur, tunc a solo Deo fit reparatio illa. Sed quando sanctus Thomas dicit quod species convertuntur in materiam, vel quantitati interminatae datur natura materiae; scilicet potentia, videtur sentire quod esse illud potentiale obedientiale remansit in speciebus, et esse potentiale naturale transit; quia, quavis

esse potentiale naturale sit essentia (x) materiae. Nihil tamen prohibet esse aliquod esse potentiale (z) obedientiale et supernaturale, quod est alia essentia a materia, secundum hanc opinionem quae ponit formam et accidens posse converti in materiam. — Haec Petrus, et bene, et conformiter supradictis; praeter (y) hoc quod ponit creationem materiae rationabilius ponit quam conversionem accidentium in materiam. Hoc enim non videtur: quia tunc genitum non fieret nec generaretur proprie ex speciebus, si ly *ex* diceret habitudinem materiae, sed solum si ly *de* dicit ordinem; ut sit sensus, *ex speciebus*, id est, *post species*, ex quo species nullo modo transeunt in substantiam geniti. Et de hoc diffuse loquitur sanctus Thomas, praesenti distinctione, q. 1, art. 2, q. 4.

II. Ad argumentum Durandi. — Ad argumentum Durandi contra eandem conclusionem, respondet Petrus de Palude (dist. 12, q. 4), dicens quod « argumentum deficit in tribus membris quae assumit. — *Primo* quidem, quia potest dici quod quantitas corrumpitur per contrarium. Quia sicut substantia non habet contrarium, est tamen susceptible contrariorum, ratione quorum omnis passio magis facta abijcit a substantia, et sic corrumpitur substantia aquae per corruptionem frigiditatis a suo contrario calido; sic, licet quantitati nihil sit contrarium, quia tamen est susceptible contrariorum, quorum unum est sibi connaturale et conservativum, aliud vero contrarium, ex quo retinet tale esse et talis naturae quale prius, dicitur corrumpi per contrarium (z). Licet enim quantitas de se sit indifferens ad calorem et frigiditatem, tamen quantitas, ut est ignis, determinat sibi calorem, ut est aqua (z), determinat sibi frigus; et per corruptionem qualitatis connaturalis, et per adventum contrariae, corrumpitur naturaliter. — *Secundo* potest dici quod corrumpitur corruptione materiae, seu subjecti, non actualis, sed aptitudinalis, quia subjectum suum fuit corruptum quando fuit conversum, et nihilominus quantitas mansit. Sed quia quantitati servatur idem esse quod prius, quia esse est terminus corruptionis, omnibus modis quibus poterat corrumpi, et nunc. Unde omnis alteratio quae corrupisset subjectum, si mansisset, corrumpit ea quae manent. Quia posset videri alicui, quod, sicut substantia est prior generatione, sic esset posterior corruptione (cum enim accidens non sit naturaliter sine subjecto, oportet prius esse substantiam quam accidens, alias esset ante substantiam; item oportet prius corrumpi accidens quam substantiam,

(x) ibi. — in Pr.

(z) cum sola. — solum Pr.

(y) vel. — sed Pr.

(z) etiam. — Ad. Pr.

(x) essentia. — esse Pr.

(z) aliquod esse potentiale. — potentiale aliquod Pr.

(y) praeter. — praeterea Pr.

(z) dicitur corrumpi per contrarium. — Om. Pr.

(z) aquae. — aqua Pr.

alias maneret post substantiam sine subjecto; dicitur autem accidens corrumpi corruptione subjecti, non sicut per causam efficientem, quæ præcedit effectum, sed sicut propter finalem, quæ sequitur: ut sit sensus, quod quodcumque subjectum est corrumperendum (2), prius omne accidens ejus corrumpitur, quia hæc est dispositio ad corruptionem substantiæ; unde accidens corrumpitur propter substantiam corrumperendam, sicut generatur propter genitam. — *Tertio* potest dici quod corrumpitur per divisionem. Quia, licet quantitas, ut quantitas, sit divisibilis in infinitum; tamen, ut naturalis est, habet minimum. Et quia per naturam non potest quantitas ab omni qualitate naturali separari, quia per divisionem fieri potest ut nulla qualitas naturalis remaneat, quia in omni tali est dare minimum, per consequens, corrupta omni tali qualitate, corrumpitur quantitas, quæ a quantitate omnino separari non potest, quia omnium natura constantium est terminus. — Et ideo *quarto* potest dici quod corrumpitur per augmentationem. Quia enim quantitas retinet idem esse et ejusdem nature quod prius habuit, quia, secundum quod erat substantiæ et talium qualitatum, erat diminuibilis et augmentabilis usque ad certum terminum, ultra quem non poterat manere in illo subjecto, nec cum illis qualitatibus connaturalibus, sed corrumpitur; ita et nunc, per augmentum et diminutionem (3), per quæ omnem qualitatem perderet, et perdidisset naturale subjectum. » — Hæc Petrus, et bene.

Quomodo autem intelligenda sint ea quæ sanctus Thomas dicit in probatione hujus tertiæ conclusionis de dimensionibus interminatis, et utrum mediant inter materiam et formam substantialem, visum fuit in 2. *Sentent.* (dist. 18); nec oportet hic repetere.

Ad argumentum contra questionem, patet solutio per prædicta (7).

Et hæc de questione sufficiant. De qua benedictus Deus. Amen.

(2) *corrumperendum*. — *corruptum* Pr.

(3) *diminutionem*. — *divisionem* Pr.

(7) Cfr. responsiones datas ad argumenta contra secundam conclusionem.

DISTINCTIO XIII.

QUESTIO I.

UTRUM HOSTIE VEL SANGUINI A DUOBUS CONSECRATO
POSSIT ALIQUID ADMISERI

CIRCA finem duodecimæ distinctionis, et circa decimamtertiam distinctionem 4. *Sententiarum*, queritur: Utrum hostiæ vel sanguini a duobus consecrato possit aliquid admisceri.

Et arguitur quod non. Quia nec plures possunt eandem hostiam consecrare, nec speciebus panis et vini potest aliquid admisceri. Ergo conclusio falsa. — Antecedens probatur pro prima parte. Quia plurimum agentium sunt plures actiones, maxime quando quilibet sufficit ad agendum. Sed unus sacerdos tantum potest consecrare. Ergo, si plures consecrant simul, sunt plures consecrationes super eandem hostiam; et ita fit injuria sacramento. — Pro secunda parte, probatur. Quia, ut in 1. *de Generatione* (l. c. 83) probat Philosophus, accidens non permiscetur substantiæ. Sed quilibet liquor substantia quadam est. Cum ergo species sint tantum accidentia, videtur quod nihil possit eis permisceri.

In oppositum arguitur. — Et primo, pro prima parte questionis. Quia consuetudo est quarundam Ecclesiarum, quod novi sacerdotes in sua ordinatione Episcopo concelebrant super eandem materiam panis et vini. — Pro secunda parte, arguitur. Quia majus est corrumpi quam permisceri. Sed illæ species possunt corrumpi. Ergo et misceri.

In hac questione sunt tres articuli. In primo ponuntur conclusiones. In secundo, objectiones. In tertio, solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio: Quod plures sacerdotes possunt simul unam et eandem hostiam, vel idem vinum consecrare.

Hanc ponit sanctus Thomas, 3 p., q. 82, art. 2. ubi sic dicit: « Sacerdos, cum ordinatur, constituitur in gradu eorum qui a Domino acceperunt